

แนวคิดว่าด้วยชนชั้นกลางในสังคมไทย

นางสาวศิริพร ยอดกมลศาสตร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทราชวิทยาลัยมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-023-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

工16455915

Social Thoughts on The Middle Class in Thailand

Miss Siriporn Yodkamonsat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-632-023-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวคิดว่าด้วยชั้นกลางในสังคมไทย

(Social Thoughts on The Middle Class in Thailand)

โดย

นางสาวศิริพร ยอดกมลสาสตร์

ภาควิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรกิษย์ นาถสุغا

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นิยามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... อ.ดร.ชัยพร พานิช
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรกิษย์ นาถสุغا)

..... อ.อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ และ ศิลปวิทยรัตน์)

พิมพ์ต้นฉบับทัศน์อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

ศิริพร ยอดมงคลศาสตร์ : แนวคิดว่าด้วยชนชั้นกลางในสังคมไทย (SOCIAL THOUGHTS ON THE MIDDLE CLASS IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษา: รศ.ดร.ฉัตรกิจ นาถสุغا
อ.ที่ปรึกษาร่วม: พศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 79 หน้า ISBN 974-632-023-8

การกล่าวถึงคำ "ชนชั้นกลาง" แม้จะมีปรากฏอยู่ทั่วไป แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับชนชั้นกลางกลับขาดบรรทัดฐานในการกล่าวถึงร่วมกัน เพราะแนวคิดที่ผูกล้าวแต่ละคนใช้ตั้งอยู่บนรากฐานทางความคิดที่แตกต่างหลากหลาย

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งสำรวจความรู้และประมาณความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชนชั้นกลางที่มีผู้ศึกษาไว้ในประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับวิชาทະทางด้านความหมายในทางทฤษฎีของคำ "ชนชั้นกลาง" พัฒนาการและบทบาทของชนชั้นนิตอระบบทุนนิยม และความคาดหวังต่อชนชั้นนี้ในกระบวนการพัฒนาระบบทุนนิยม

ผลการศึกษาพบว่า การกล่าวถึงคำ "ชนชั้นกลาง" มีแนวคิดหลักอยู่เพียง 2 แนวทาง ได้แก่ แนวคิดวิเคราะห์แบบมาร์กซิส และแนวคิดวิเคราะห์แบบเวบอเรียน ซึ่งมีแนวคิดในสังคมไทยพยายามนิยามชนชั้นกลางจากบริบทของสังคมไทย แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วก็พบว่า มืออาชีพของสองแนวคิดข้างต้นอยู่ไม่นักกันเลย จึงไม่น่าแปลกใจที่พ่อค้า(รายอ่อน) และคนงานปักษาน้ำ ต่างถูกกำหนดให้เป็นชนชั้นกลางไม่ว่าจะพิจารณาจากแนวคิดใดก็ตาม

พัฒนาการของชนชั้นกลางในสังคมไทย แม้สามารถแสดงให้เห็นผลลัพธ์ในการรวมตัวเหลือนี้ของคนกลุ่มนี้มาหลายครั้งหลายครา แต่เนื่องด้วยพัฒนาการจิตสำนึกทางชนชั้นของชนชั้นกลางส่วนใหญ่ยังไม่เกิด ทำให้ภาพลักษณ์ของชนชั้นกลางดูเหมือน "คนโนles" ที่ไม่เอาแน่กับระบบการเมืองแบบใด ไม่ว่าเด็จการหรือประชาธิปไตย อายุรักษ์ตาม เป็นที่แย่เช่นว่าชนชั้นกลางไทยในปัจจุบันต้องการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเสรี ภายใต้อุดมการทุนนิยม ดังนั้น ภารกิจ รวมตัวต่อสู้ของชนชั้นกลางที่ปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ไทย จึงแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของภารกิจชนชั้นกลางอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อสร้างพลังกดดันให้ความสัมพันธ์ดังเดิมภายใต้พันธนาการศักดินาค่าย ๆ สุกสลายไป

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา ๒๕๓๘

ลายมือชื่อนิสิต อรุณรัตน์ คงกระพัน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ดร. สมพันธ์ วงศ์สุวรรณ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. สุรัชดา วงศ์สุวรรณ

C460216 : MAJOR POLITICAL ECONOMY
KEY WORD:
MIDDLE CLASS/CAPITALISM

SIRIPORN YODKAMONSAT : SOCIAL THOUGHTS ON THE MIDDLE CLASS IN THAILAND. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF. CHATTHIP NATSUPHA, Ph.D.
THESIS CO-ADVISOR: ASST. PROF. NARONG PETPRASART, Ph.D. 79 pp.
ISBN 974-632-023-8

The word "Middle Class" is generally employed in speaking. But in term of theory it lacks the common ground of conceptualization. this is because of the different paradigms and approaches. Hence, the aim of the thesis is to survey the state of knowledge on the middle class in the Thai academic community. The arguments mainly deal with the ambiguity of its theoretical meaning, the formation and the role of the middle class, and the expectation on this class in the capitalist development.

It is found that, there are two theoretical concepts on this class, one bases on Marxist theory and other bases on Weberian theory. Though Thai social scientists attempt to conceptualize the middle class in the Thai context, the content of arguments are derived from those theories. Thus, it is not surprising, the Thai social scientists classify petty traders and white collar workers as the main composition of the middle class.

In modern Thailand, the roles and activities of these people are obvious. Nevertheless, it is hard to understand their political consciousness. Thus, one may argue, these people have no political stand opinion. However, it can be estimated that the so-called "Thai Middle Class" needs the growth of the free market economy under capitalist oriented. This indicates the increment in awareness on their common interests which might bring about collective conscience to free itself from feudalist hegemony.

ภาควิชา บริหารศาสตร์
สาขาวิชา บริหารธุรกิจ
ปีการศึกษา ๒๕๓๘

ลายมือชื่อนิสิต at ๙๖/๔
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ดร. นพดล ธรรมรงค์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ——————

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการนำเสนอในวารสารวิชาการที่มีชื่อว่า "วิทยานิพนธ์" ของ รศ.ดร.นัตรกิจ นาถสุกา และ พศ.ดร.ภารก์ เพ็ชรประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้กรุณาให้ทั้งค่าแนะนำและความช่วยเหลืออย่างมากนay นอกจากนี้ยังมี รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ รศ.แล ติกวิทย์ รวมทั้ง รศ.ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ อาจารย์ผู้ควบคุมดูแลการจัดทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาสละเวลาช่วยอ่านและให้ค่าแนะนำที่นี่ ประযศน์ยังคงทำงานนี้

นอกจากความกรุณาในการเป็นที่ปรึกษาและควบคุมดูแลการทำงาน อาจารย์ทั้งท้าท่านรวมถึงอาจารย์อีกหลายท่านในกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง และในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ทั่วไป อาทิ ดร.ปรีชา เปืนพงศ์สานต์ รศ.ดร.สมกพ นานะรังสรรค์ พศ.ดร.พานิช พงษ์ไพบูลย์ รศ.ดร.สุรศักดิ์ ประศาสน์เศรษฐ ศ.ดร.เทียนฉาย กิรันนันน์ Prof.Eiichi Hizen และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ นับเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยประสิทธิ์ประสาท่องค์ความรู้ที่มีประยศน์ยังคงทำงานนี้ รวมถึงการให้ความช่วยเหลืออีกมากน้อยในการจัดทำข้อมูลและการเขียนงาน

ที่จะลืมเสียไม่ได้คือ ดร.อรุณ เกียรติสาร คุณมังกร จาเรจันทร์กุล คุณอดุน ไพรเกษคร บุคคลผู้ให้คำแนะนำเจนทำให้เกิดความอยากรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อน ๆ ในกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง เพื่อน ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์อีกหลายท่าน นับเป็นบุคคลสำคัญที่แม้ไม่อ้างกล่าวถึงใจก็ทรงนับถือและนับถือมาก

และที่สำคัญยิ่งคือ ความกรุณาของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่ให้ความช่วยเหลือโดยมอบทุนดุหนุนการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะ ดร.บุญรักษ์ บุญฤทธิ์ เช่นมาลา ที่กรุณาช่วยเหลือและให้คำแนะนำเป็นการส่วนตัวด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับทุกท่านทั้งที่ได้เอียนนามและไม่ได้เอียนนามในที่นี้ ทั้งกรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ จนทำให้ผู้เขียนสามารถก้าวเข้ามารู้จักกับองค์ความรู้ ที่ดียิ่ง และสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ในที่สุด

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้เขียนขออภัยไว้ และขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และรู้สึกขอบพระคุณอย่างต่อคำแนะนำที่จะได้รับในโอกาสต่อไป แต่นอกนี้ ความดีหรือประโยชน์ที่จากการพัฒนาองค์ความรู้อยู่บ้าง ก็ขอขอบให้ไว้แต่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ต่องานนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ ๆ ที่บ้าน ที่กรุณาเสียสละโอกาสในชีวิตเพื่อให้ผู้เขียนมีโอกาสได้รับการศึกษาและสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ในที่สุด

ศิริพร ยอดกมลศาสตร์

1 สิงหาคม 2538

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	1
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	3
กิจกรรมประจำปี.....	8
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 วิธีการศึกษา.....	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีชั้นชั้นกลาง.....	7
2.1 ชั้นชั้นในสังคม.....	7
2.2 ชั้นชั้นกลางคือใครในทางทฤษฎี.....	10
2.2.1 ชั้นชั้นกลางในแนวคิดมาร์กซิสใหม่.....	11
2.2.2 ชั้นชั้นกลางในแนวคิดของกลุ่มเวเบอเรียน.....	14
2.3 การศึกษาเกี่ยวกับชั้นชั้นกลางในสังคมไทยในทางทฤษฎี.....	18
2.3.1 งานศึกษาภายในห้องเรียนของกลุ่มมาร์กซิส.....	19
2.3.2 งานศึกษาภายในห้องเรียนของกลุ่มเวเบอเรียน.....	21
บทที่ 3 กรณีในการนิยามว่าใครคือชั้นชั้นกลางในสังคมไทย.....	25
3.1 การศึกษาเรื่องชั้นชั้นในสังคมไทยที่ผ่านมา.....	26
3.2 กรณีในการนิยามชั้นชั้นกลางในสังคมไทย.....	29
3.2.1 การนิยามชั้นชั้นกลางของแนวคิดมาร์กซิสในสังคมไทย.....	29
3.2.2 แนวคิดแบบเวเบอเรียนกับการนิยามชั้นชั้นกลางในสังคมไทย.....	34
3.2.3 การนิยามชั้นชั้นกลางในบริบทของสังคมไทย.....	36
3.3 พ่อค้าและคนงานปากข้าว.....	39
3.3.1 พ่อค้า.....	40
3.3.2 คนงานปากข้าว.....	42

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ 4 บทบาทของชั้นชั้นกลางในสังคมไทย.....	46
4.1 ชั้นชั้นกลางในสังคมศักดินา.....	47
4.2 ชั้นชั้นกลางภายในให้สังคมทันนิยมโอดอร์รู.....	53
4.3 ชั้นชั้นกลางภายในให้สังคมทันนิยมในรูปแบบปัจจุบัน.....	59
4.4 วิพากษ์การต่อต้านชั้นชั้นกลางในสังคมไทย.....	65
บทที่ 5 บทสรุป.....	69
ข้อสังเกตบางประการจากการศึกษา.....	71
รายการอ้างอิง.....	73
ประวัติผู้เขียน.....	80